

1. Ιστορικό Πλαίσιο [Διεθνής-Κομμούνα-Ρωσικές Επαναστάσεις]

Ο πρώιμος 19ος αιώνας κατά τον οποίο εγκαθιδρύεται η ύπαρξη εθνών κρατών, σηματοδοτείται από την κατάρρευση της Γαλλικής Επανάστασης και το τέλος της Ναπολεόντειας κυριαρχίας στην Ευρώπη. Μετά την ήττα του Ναπολέοντα το 1814, οι ευρωπαϊκές δυνάμεις επανέφεραν το Παλιό καθεστώς και επέβαλαν την αρχή της Νομιμότητας, μέσα από τις διαδικασίες του Συνεδρίου της Βιέννης. Με πρωτοβουλία του τσάρου Αλεξάνδρου, η Αυστρία, η Πρωσία και η Ρωσία, δημιούργησαν την Ιερά Συμμαχία -έναν διακρατικό συνασπισμό- με σκοπό την ανατροπή εκδήλωσης των επαναστατικών κινήματων στην Ευρώπη. Όμως παρά τις προσπάθειες των συντηρητικών κυβερνήσεων να διατηρήσουν την πολιτική σταθερότητα, η γηραιά ήπειρος από το 1815 έως το 1848 συνταράσσεται από νέα επαναστατικά κινήματα, ενάντια στο καθεστώς της συντήρησης και της παλινόρθωσης στην Ευρώπη.

Οι κύριες αντιπολιτευτικές τάσεις μετά το 1815 ήταν τρεις:

Η μετριοπαθής φιλελεύθερη (των μεγαλοαστών και των φιλελεύθερων αριστοκρατών).

Η ριζοσπαστική δημοκρατική (των μικροαστών, μικροεπιχειρηματιών και των δυσσαρεστημένων διανοούμενων).

Η σοσιαλιστική (της νέας βιομηχανικής εργατικής τάξης).

Όλα τα επαναστατικά κινήματα χαρακτηρίζονταν από έντονο εθνικισμό και φιλελευθερισμό καθώς και από την βαθιά αμφισβήτηση του συντηρητισμού.¹

Είναι πλέον γνωστό πως η Γαλλική Επανάσταση, πέρα από την πολιτική της βαρύτητα, ήταν μια προσπάθεια του Γαλλικού λαού, το 1793 και 1794, σε τρεις διαφορετικές κατευθύνσεις λίγο-πολύ συγγενικές προς τον σοσιαλισμό.

Ήταν κατά τη διάρκεια αυτού του κινήματος, που γεννήθηκε ο σύγχρονος Σοσιαλισμός. ο Φουριερισμός με τον Λανζέ στη Λυών, και ο εξουσιαστικός Κομμουνισμός του Μπουοναρότι του Μπαμπιέφ και των συντρόφων τους· και ήταν αμέσως μετά τη Μεγάλη Επανάσταση που οι τρεις μεγάλοι θεωρητικοί ιδρυτές του σύγχρονου Σοσιαλισμού Φουριέ, Σαιν Σιμόν και Ρόμπερτ Όουεν, καθώς και ο Γκόντουιν (Μη Κρατικός Σοσιαλισμός) βρέθηκαν στο προσκήνιο, την ίδια στιγμή που οι μυστικές κομμουνιστικές ομάδες γεννημένες από οπαδούς των Μπουοναρότι και Μπαμπιέφ έβαζαν την σφραγίδα τους στον Ένοπλο Κομμουνισμό για τα επόμενα πενήντα χρόνια.

Βασικά, μόνο μετά την Επανάσταση του Ιούλη του 1830 στην Γαλλία και το Μεταρρυθμιστικό κίνημα του 1830-32 στην Αγγλία, αποτινάχτηκε αυτή η τρομερή αντίδραση και έγινε εφικτή μια συζήτηση για τον Σοσιαλισμό μέσα στα επόμενα δεκαέξι ή δεκαοχτώ χρόνια. Κατά τη διάρκεια αυτών των χρόνων οι φιλοδοξίες των Φουριέ, Σαιν Σιμόν και Ρόμπερτ Όουεν, επεξεργάστηκαν από τους υποστηρικτές τους, πήραν μια συγκεκριμένη μορφή, και οι διαφορετικές σχολές του Σοσιαλισμού που υπάρχουν σήμερα προσδιορίστηκαν.

Στη Βρετανία, ο Ρόμπερτ Όουεν και οι οπαδοί του εργάστηκαν πάνω στα σχέδια τους για τους κομμουνιστικούς οικισμούς, η φύση των οποίων επρόκειτο να είναι αγροτική και βιομηχανική ταυτόχρονα. Τεράστιες συνεργατικές ενώσεις ξεκίνησαν, να δημιουργήσουν με τα μερίσματά τους περισσότερες κομμουνιστικές αποικίες. Και το Μεγάλο Ενοποιημένο Εργατικό Σωματείο δημιουργήθηκε – ο πρόδρομος των Εργατικών Κομμάτων των ημερών μας και της Διεθνούς Συνομοσπονδίας Εργατών.

Στη Γαλλία, ο Φουριεριστής Κονσιντεράν εξέδωσε το μανιφέστο του το οποίο περιέχει, έξοχα διατυπωμένες, όλες τις θεωρητικές εκτιμήσεις για την ανάπτυξη του Καπιταλισμού που

---

¹ <http://pateras.wordpress.com/2009/09/20/oi-epanastaseis-stin-eurwpeh-1815-1848>

πλέον αναφέρονται ως "Επιστημονικός Σοσιαλισμός". Ο Προυντόν ανέπτυξε την ιδέα του περί Αναρχισμού και συμβιωτισμού χωρίς την παρέμβαση του Κράτους. Ο Λουί Μπλαν έκδωσε το βιβλίο *Οργάνωση της Εργασίας*, το οποίο αργότερα έγινε το πρόγραμμα του Λασάλ στην Γερμανία. Ο Βιντάλ στη Γαλλία και ο Λόρενζ Στέιν στη Γερμανία ανέπτυξαν περισσότερο, σε δύο αξιοσημείωτα έργα, δημοσιευμένα το 1846 και 1847 αντίστοιχα, τις θεωρίες του Κονσιντεράν. Και, τέλος, ο Βιντάλ και κυρίως ο Πικέρ ο τελευταίος σε μια πολύ επιμελημένη εργασία, καθώς και σε μια σειρά εκθέσεων – ανέπτυξαν με λεπτομέρειες το σύστημα του Κολεκτιβισμού, το οποίο ο Πικέρ ήθελε να ψηφίσει σαν νόμο η Εθνοσυνέλευση του 1848.

Αλλά μετά ήρθε η Επανάσταση τον Φλεβάρη του 1848, η Δημοκρατία της μεσαίας τάξης και μαζί με αυτή οι χαμένες ελπίδες. Τέσσερις μόνο μήνες μετά την ανακήρυξη της Δημοκρατίας ξέσπασε, τον Ιούνιο, εξέγερση του προλεταριάτου του Παρισιού, η οποία πνίγηκε στο αίμα. Ακολούθησε γενική σφαγή των εργαζομένων, μαζική μετανάστευση στη Νέα Γουϊνέα, και τελικά το πραξικόπημα του Ναπολέοντα. Οι Σοσιαλιστές καταδιώχθηκαν με λύσσα και οι εκκαθαρίσεις ήταν τόσο τρομερές και βαθιές που για τα επόμενα 12 με 15 χρόνια τα ίχνη του Σοσιαλισμού εξαφανίστηκαν. Η φιλολογία του εξαλείφθηκε ολοκληρωτικά. Ακόμη και τα ονόματα που ήταν τόσο συνηθισμένα πριν το 1848 ξεχάστηκαν εντελώς. Ιδέες οι οποίες κυκλοφορούσαν τότε – παρακαταθήκη ιδεών των πριν το 1848 Σοσιαλιστών – σβήστηκαν από τις μνήμες για να τις αναλάβει τελικά η σημερινή γενιά, και να προχωρήσει σε νέες ανακαλύψεις.

Ωστόσο, περίπου το 1866, όταν ο Κομμουνισμός και ο Κολεκτιβισμός για άλλη μια φορά ήρθαν στο προσκήνιο, η αντίληψη σχετικά με τα μέσα για την πραγματοποίησή τους είχε υποστεί μια βαθιά αλλαγή. Η παλιά πίστη στην Πολιτική Δημοκρατία είχε χαθεί και η πρώτη αρχή πάνω στην οποία οι εργαζόμενοι του Παρισιού και οι Βρετανοί συνδικαλιστές και Ουεενιστές συμφώνησαν όταν συναντήθηκαν στο Λονδίνο το 1866, ήταν ότι "η απελευθέρωση των εργατών θα πρέπει να επιτευχθεί από τους ίδιους τους εργάτες". Ακόμη, συμφώνησαν σε άλλο ένα σημείο. Τα ίδια τα συνδικάτα θα έπρεπε να πάρουν τον έλεγχο των μέσων παραγωγής και να οργανώσουν μόνα τους την παραγωγή. Έτσι, η Γαλλική ιδέα του Φουριεριστικού και Συμβιωτικού Συνεταιρισμού συγχωνεύτηκε με την ιδέα του Robert Owen για την ύπαρξη ενός «Μεγάλου Ενοποιημένου Εργατικού Σωματείου» η οποία επεκτάθηκε τώρα, και έγινε μια Διεθνής Συνομοσπονδία Εργατών²

Η πρώτη ιδέα μιας διεθνούς ένωσης μεταξύ εργατικών συνδικάτων γεννιέται με την ευκαιρία μιας συνάντησης μεταξύ γάλλων και άγγλων εργατών, που έγινε στα 1862 στο Λονδίνο, στη διάρκεια της παγκόσμιας έκθεσης. Στις 5 Αυγούστου, σε μια μεγάλη γιορτή που διοργάνωσαν τα αγγλικά συνδικάτα για να τιμήσουν τους γάλλους εργαζομένους, οι άγγλοι εκπρόσωποι είπαν στο χαιρετιστήριο λόγο τους: *"Ελπίζουμε να βρούμε κάποιο μέσο διεθνούς επικοινωνίας και ότι μια μέρα θα δημιουργηθεί εκείνος ο φιλικός δεσμός που πρέπει να ενώνει τους εργάτες όλων των χωρών"*. Το 1864, ο συνδικαλιστής Γουίλεν παρουσίασε την απόφαση που πρότεινε στη συνέλευση η Επιτροπή Πρωτοβουλίας: *"Η συνέλευση αφού άκουσε τους γάλλους αδελφούς μας και δοσμένου ότι το πρόγραμμά τους μπορεί να βελτιώσει την κατάσταση των εργαζομένων, το αποδέχεται σα βάση μιας διεθνούς οργάνωσης. Η συνέλευση όρισε μια επιτροπή που έχει τη δικαιοδοσία να αυξήσει τα μέλη της, με σκοπό να συντάξει τους κανονισμούς αυτής της ένωσης."*³ Η διεθνής ένωση εργατών, ιδρύθηκε το Σεπτέμβριο του 1864, με σκοπό να συντονίσει τις εργατικές δυνάμεις των διαφόρων χωρών σε μια ενιαία οικονομική και πολιτική δράση. Στα δώδεκα χρόνια της λειτουργίας της, αγωνίστηκε κατά του πολέμου, κατά των φεουδαρχικών υπολειμμάτων, για την κατάργηση της δουλείας στις ΗΠΑ, για την ανεξαρτησία της Πολωνίας και της Ιρλανδίας, για τα εκλογικά δικαιώματα των εργατών, υποστήριξε απεργίες, δημιούργησε συνδικάτα, οργάνωσε καμπάνιες κατά της παιδικής εργασίας και των διακρίσεων σε βάρος των

2 Η κατάκτηση του ψωμιού, Πέτρος Κροπότκιν, Πρόλογος *Bromley, Kent*, (Αθήνα 2008, *Ελεύθερος Τύπος*), 36-40

3 Κρατισμός και αναρχία, Μπακούιν Μιχαήλ, (Ελεύθερος τύπος, Αθήνα 1979), 225

εργατριών, μπήκε στην πρωτοπορία του αγώνα για το 8ώρο κ.ά.

Συγκροτήθηκε από πολλές και ανάμεικτες δυνάμεις που ζητούσαν απεγνωσμένα κάποια «διέξοδο» από τη σκληρή οικονομική εκμετάλλευση και πολιτική καταπίεση. Οι Άγγλοι ήθελαν να διαφυλάξουν τα μεροκάματα τους από τους «φτηνούς» εργάτες που επιστρατεύονταν από άλλα κράτη ως απεργοσπάστες. Οι Γάλλοι ήταν ενάντια στο Βοναπαρτισμό. Οι Ιρλανδοί ενάντια στην Βρετανική κατοχή. Οι Πολωνοί ενάντια στους Ρώσους κλπ. Ήδη υπήρχαν συζητήσεις και πολλές διαφωνίες ανάμεσα στους μαρξιστές και τις ομάδες του Προυντόν, του Λασσάλ, του Μπλανκί, του Ματσίνι, του Μπακούνιν κ.α. Τα Βρετανικά Συνδικάτα, αν και έπαιξαν πολύ σπουδαίο ρόλο στην ίδρυση και στο δυνάμωμα της 1ης Διεθνούς, οι ηγέτες τους δεν συμφωνούσαν στην πλειοψηφία τους με τις ιδέες του Μαρξ για τις πολιτικές επιδιώξεις της Διεθνούς. Έβλεπαν την οργάνωση των εργατικών δυνάμεων, μόνο από τη σκοπιά του «καθαρού και απλού συνδικαλισμού». Στην αρχή έπαιρναν μέρος στις συνεδριάσεις και αποδέχονταν τις αποφάσεις παθητικά. Σιγά σιγά όμως ήρθε η ρήξη. Δεν υποστήριξαν το αίτημα για την ανεξαρτησία της Ιρλανδίας, ούτε τη θέση της Διεθνούς απέναντι στην Παρισινή Κομμούνια. Τελικά το 1871 αποχώρησαν όλοι από το Γενικό Συμβούλιο, εκτός από έναν.

Τα Γερμανικά Συνδικάτα δεν έπαιξαν ουσιαστικά μεγάλο ρόλο. Το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα στη Γερμανία είχε να αντιμετωπίσει τη σκληρή αντίδραση των εργοδοτών, το διωγμό του κράτους αλλά και την υποτίμηση του ρόλου τους, από τους σοσιαλδημοκράτες. Ο Λασσάλ, ήταν σκληρός αντίπαλος του συνδικαλισμού. Στον καπιταλισμό, υποστήριζε, λειτουργεί ο «σιδερένιος νόμος των μισθών» και συνεπώς οι συνδικαλιστικοί αγώνες είναι άχρηστοι και επικίνδυνοι. Το κοινωνικό πρόβλημα θα λυθεί μόνο με «συνεταιριστικές» οργανώσεις με την οικονομική ενίσχυση του κράτους.

Στη Γερμανία δρούσαν την εποχή εκείνη, τρία συνδικαλιστικά - πολιτικά κέντρα. Το Λασσαλικό, το σοσιαλδημοκρατικό και το Προοδευτικό. Το 1875, στην πόλη Γκότα, οι Λασσαλικοί και οι σοσιαλδημοκράτες δημιούργησαν ενιαίο κόμμα, με επικρατέστερη άποψη ότι, οι συνδικαλιστικές ενώσεις θα έπρεπε να αποφύγουν την πολιτική δράση.

Στη Γαλλία, ο Προυντόν και οι οπαδοί του, ήταν εχθρικοί απέναντι στον συνδικαλισμό. Υποστήριζαν τους «συνεταιρισμούς» των εργατών και τα ταμεία αλληλοβοήθειας. Αν και στο πρώτο συνέδριο της Διεθνούς, το σχέδιο των προυντονιστών για τη δημιουργία μιας Τράπεζας αλληλοβοήθειας (η οποία τελικά χρεοκόπησε στο Παρίσι το 1869) κέρδισε την υποστήριξη της πλειοψηφίας, στο τρίτο συνέδριο οι απόψεις των προυντονιστών κατατροπώθηκαν. Η Διεθνής υιοθέτησε οριστικά ένα πρόγραμμα που προέβλεπε την εθνικοποίηση των εργοστασίων και της γης, την ανάπτυξη της πολιτικής δράσης, του συνδικαλισμού και της απεργιακής κίνησης και βασιζόταν στην προοπτική ανατροπής του καπιταλισμού. Επίσης ο Μπλανκί και οι οπαδοί του, στήριζαν την «άμεση εξέγερση» και ήσαν αντίθετοι στην βαθμιαία ανάπτυξη των συνδικάτων.⁴

Στις 26 Μαρτίου το Παρίσι εξέλεξε καινούργιο δημοτικό συμβούλιο, με πρόεδρο τον Louis Auguste Blanqui που ήταν φυλακισμένος από την κυβέρνηση, και στις 28 Μαρτίου, μετά τη φυγή της κυβέρνησης Θιέρσου απ' το Παρίσι στις Βερσαλλίες, όπου βρισκόταν κιόλας η Συνέλευση, ανακηρύχθηκε η Παρισινή Κομμούνια με την περίφημη διακήρυξη: *“Κάτω ο μιλιταρισμός, έξω οι γαλονάδες των γενικών επιτελείων! Τόπο στο λαό στους, στους αγωνιστές στους ανθρώπους με τα γυμνά μπράτσα!”*⁵

Η Παρισινή Κομμούνια, η εργατική επαναστατική κυβέρνηση που εγκαθιδρύθηκε στο Παρίσι μετά την εξέγερση της εθνοφρουράς και των εργατών της πόλης, διήρκεσε από τις 26 Μαρτίου του 1871 μέχρι τις 28 Μαΐου της ίδιας χρονιάς.

4 <https://athens.indymedia.org>

5 Κρατισμός και αναρχία, Μπακούνιν Μιχαήλ, (Ελεύθερος τύπος, Αθήνα 1979), 228

Με το τέλος του Γάλλο-Πρωσικού πολέμου το Παρίσι ήταν υπό Πρωσική κατοχή. Ο λαός και η εθνοφρουρά του Παρισιού ωστόσο, ενώ είχε αντέξει την Πρωσική πολιορκία για έξι μέρες, αρνήθηκαν την Πρωσική κατοχή αποκλείοντας τους Πρώσους σε μία μικρή περιοχή του Παρισιού και αστυνομεύοντας τα «σύνορα» της περιοχής αυτής. Η κυβέρνηση της Τρίτης Γαλλικής Δημοκρατίας με πρόεδρο τον Αδόλφο Θιέρσο, φοβήθηκε ότι οι εργάτες του Παρισιού θα έπαιρναν τα όπλα της εθνοφρουράς και θα προκαλούσαν τους Πρώσους και έτσι στις 18 Μαρτίου ο Γαλλικός στρατός μπήκε στο Παρίσι. Η εθνοφρουρά του Παρισιού αρνήθηκε να παραδώσει τα όπλα. Ο στρατός υποχώρησε στις Βερσαλλίες και η κυβέρνηση κήρυξε τον πόλεμο στις δυνάμεις που κρατούσαν το Παρίσι.

Ο στρατός της πόλης αντικαταστάθηκε από πολιτοφυλακή αποτελούμενη από όλους τους πολίτες που μπορούσαν να πολεμήσουν. Η Κομμούνα πήρε σχεδόν αμέσως μέτρα προς εύνοια των εργατών: επέβαλε πάγωμα των τιμών στα ενοίκια κατά την διάρκεια του πολέμου, απαγόρευσε στα ενεχυροδανειστήρια να πουλούν αγαθά καθώς οι εργάτες αναγκάστηκαν να βάλουν ενέχυρο τα εργαλεία τους κατά την διάρκεια του πολέμου, ανέβαλε την υποχρέωση καταβολής των χρεών, εξίσωσε τους μισθούς των υπαλλήλων και τους επέβαλε ανώτατο όριο και κατάργησε τους τόκους.⁶

Ο Κροπότκιν αναφέρει στο κείμενό του “Παρισινή Κομμούνα”: «ο λαός του Παρισιού ξεσηκώθηκε εναντίον μιας μισητής και απεχθούς κυβέρνησης και κήρυξε την πόλη ανεξάρτητη, ελεύθερη και κυρία της μοίρας της.

Ήταν το ζήτημα να βρεθεί η μορφή της πολιτικής οργάνωσης των κοινωνιών που ευνοεί περισσότερο αυτή τη μεγάλη οικονομική επανάσταση, την οποία επιβάλλει στη γενιά μας η σημερινή βιομηχανική ανάπτυξη, και που πρέπει να οδηγήσει στην κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας και στην κοινή κατοχή όλου του κεφαλαίου που συσώρευσαν οι προηγούμενες γενιές.»

Η Διεθνής Ένωση Εργαζομένων είχε δώσει τα εξής κατά τον Κροπότκιν: «η οργάνωση», είπε, «δεν πρέπει να περιοριστεί σε ένα μόνον έθνος· πρέπει να υπερβεί τα τεχνητά σύνορα. Και σύντομα αυτή η μεγάλη ιδέα μπήκε στην καρδιά των ανθρώπων και κυριέυσε το πνεύμα τους. Και παρότι δέχθηκε έκτοτε ανηλεή επίθεση από τις συνδυασμένες προσπάθειες όλων των αντιδραστικών, επέζησε· και όταν οι κραυγές του εξεγερμένου λαού συντρίψουν ό,τι εμποδίζει την ανάπτυξη της θα επανεμφανιστεί δυνατότερη από κάθε άλλη φορά.

Έμενε όμως ακόμη να μάθουμε ποια θα ήταν τα συστατικά μέρη αυτής της τεράστιας Ένωσης.

Σε αυτό το ερώτημα δόθηκαν δύο απαντήσεις, κάθε μια από τις οποίες αποτελούσε έκφραση ενός ξεχωριστού ρεύματος σκέψης: το λαϊκό κράτος, έλεγε το ένα, η αναρχία, έλεγε το άλλο.

Η απάντηση είναι απλή. Η επανάσταση του 1871 ήταν ένα κατεχοχίν λαϊκό κίνημα. Έγινε από τον ίδιο το λαό, ξεπήδησε αυθόρμητα από τους κόλπους των μαζών και μέσα σε αυτή τη μεγάλη λαϊκή μάζα βρήκε τους υποστηρικτές της, τους ήρωες της και τους μάρτυρες της —κι αυτόν ακριβώς τον «οχλοκρατικό» χαρακτήρα της δε θα της συγχωρέσει ποτέ η αστική τάξη.» Για τον Πιότρ Αλεξέγιεβιτς στην Παρισινή Κομμούνα, ενυπάρχει έστω συγκεχυμένη και ασυνείδητη η τάση του λαού προς την κοινωνική επανάσταση. Συνεχίζει: “Τα τελευταία δέκα χρόνια οι ιδέες του σύγχρονου σοσιαλισμού διέρχονταν οι ίδιες μια μεταβατική περίοδο. Η Κομμούνα γεννήθηκε στο μεσοδιάστημα, ας πούμε, δύο περιόδων ανάπτυξης του σύγχρονου σοσιαλισμού. Το 1871 ο εξουσιαστικός, κυβερνητικός και λίγο-πολύ θρησκευτικός κομμουνισμός του 1848 δεν επηρέαζε πια τα πρακτικά και ελευθεριακά πνεύματα της εποχής μας. Πού να βρεθεί σήμερα παριζιάνος

⁶ http://el.wikipedia.org/wiki/Παρισινή_Κομμούνα

που να κλειστεί εκουσίως σε ένα φαλανστήριο-στρατώνα; Από την άλλη μεριά, ο κολεκτιβισμός, που θέλησε να ζεύξει στο ίδιο άρμα το σύστημα της μισθωτής εργασίας και τη συλλογική ιδιοκτησία, παρέμενε ακατανόητος, μη ελκυστικός και με μεγάλα προβλήματα όσον αφορά την πρακτική του εφαρμογή. Και ο ελεύθερος κομμουνισμός, ο αναρχοκομμουνισμός, μόλις που άρχιζε ν' ανατέλλει και δεν τολμούσε ακόμη να αντιμετωπίσει τις επιθέσεις των υμνητών του κυβερνητικού συστήματος.

Στα πνεύματα κυριαρχούσε η αναποφασιστικότητα, κι οι ίδιοι οι σοσιαλιστές, επειδή δεν είχαν μπροστά τους έναν καθορισμένο στόχο, δεν ήταν αρκετά θαρραλέοι για να προχωρήσουν στην κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας. Αφέθηκαν έτσι να ξεγελαστούν από το επιχείρημα που επί αιώνες επαναλαμβάνουν οι απατεώνες: «Ας εξασφαλίσουμε πρώτα τη νίκη και μετά βλέπουμε τι μπορεί να γίνει.»⁷

Εδώ για τον Κροπότκιν κρύβεται και ένα από τα μεγάλα σφάλματα της Παρισινής Κομμούνας.

Ο στρατός των Βερσαλλιών επιτέθηκε στο Παρίσι στις 2 Απριλίου και από τότε το Παρίσι βρισκόταν υπό συνεχή βομβαρδισμό. Όσοι Κομμουνάροι αιχμαλωτίζονταν εκτελούνταν αμέσως και το πλεονέκτημα του στρατού ήταν τέτοιο ώστε από τα μέσα Απριλίου σταμάτησε κάθε διαπραγμάτευση με το Παρίσι. Το τείχος της πόλης καταλήφθηκε στις 21 Μαΐου, αλλά η σκληρότερη αντίσταση σημειώθηκε στις ανατολικές εργατικές συνοικίες του Παρισιού όπου οι οδομαχίες συνεχίστηκαν για ακόμα οκτώ μέρες, που έμειναν στην ιστορία ως η "Ματωμένη Βδομάδα" (La semaine sanglante). Καθ' όλη την διάρκεια της επέλασης των κυβερνητικών στρατευμάτων θανατώθηκαν πολλοί άμαχοι, και σύμφωνα με τις κυβερνητικές πηγές μόνο κατά τη "Ματωμένη Βδομάδα" σκοτώθηκαν 17.000 παριζιάνοι ενώ άλλες πηγές ανεβάζουν τον αριθμό σε 30.000. Οι τελευταίοι εκατόν σαράντα επτά Κομμουνάροι εκτελέστηκαν το απόγευμα της 28ης Μαΐου στο νεκροταφείο Περ Λασέζ όπου είχαν οχυρωθεί, σε ένα σημείο που σήμερα είναι γνωστό ως Τοίχος των Κομμουνάρων. Οι απώλειες των κυβερνητικών το ίδιο διάστημα ήταν 1.000. Συγκριτικά, την περίοδο της τρομοκρατίας κατά την πρώτη Γαλλική Επανάσταση, που διήρκεσε ενάμισι χρόνο, οι νεκροί ήταν 19.000.

Ακόμα και μετά την πτώση του Παρισιού, τα αντίποινα συνεχίστηκαν και 4,500 με 7,000 Κομμουνάροι εξορίστηκαν στη Νέα Καληδονία, ενώ το Παρίσι παρέμεινε υπό στρατιωτικό νόμο για ακόμα πέντε χρόνια. Σε αρκετές άλλες πόλεις δημιουργήθηκαν κομμούνες προς συμπαράσταση στο Παρίσι οι οποίες κατεστάλησαν και αυτές, όπως στις πόλεις Saint Etienne, Le Creusot και Μασσαλία.⁸

Στην πρώτη συνεδρίαση της Διεθνούς, ο Μαρξ δεν είχε μιλήσει. Παρέμεινε «ένας σιωπηλός αριθμός» όπως λέει ο ίδιος. Διορίστηκε όμως μέλος της επιτροπής που θα συνέταζε τους κανόνες και το πρόγραμμα. Από τότε ο Μάρξ παρέμεινε το κυρίαρχο πνεύμα που κράτησε την ανόμοια Διεθνή ενωμένη για οκτώ χρόνια, έως ότου τελικά διαλύθηκε από εσωτερικές διαφωνίες.

Σε όλα τα συνέδρια της Διεθνούς, οι μαρξιστές και οι μπακουμιστές συγκρούονταν πάνω σ' ολόκληρη τη γραμμή της Διεθνούς. Στο συνέδριο της Χάγης το 1872, διαγράφηκε ο Μπακούνιν και άλλοι αναρχικοί. Ο μαρξισμός είχε κερδίσει, αλλά η Διεθνής περνούσε δύσκολες μέρες. Ο Ένγκελς πρότεινε τότε και η πρότασή του έγινε δεκτή, να μεταφερθεί η διοίκηση της Διεθνούς στη Νέα Υόρκη. Ο ρόλος της Διεθνούς είχε τελειώσει.⁹

Στην συνέχεια έρχεται η Ρωσική επανάσταση, Φεβρουριανή και Δεκεμβριανή.

Το 1905 στάθηκε η μεγάλη δοκιμή της επανάστασης του 1917. Στις 15 Ιουνίου 1905

7 <http://anarchyarchives.blogspot.gr/2011/01/blog-post.html>

8 http://el.wikipedia.org/wiki/Παρισινή_Κομμούνια

9 <https://athens.indymedia.org>

στασίασε και το πλήρωμα του καταδρομικού Ποτέμκιν. Στρατιωτικές στάσεις ακολούθησαν στην Κρονστάνδη, στο στόλο του Εύξεινου, ενώ στις 7 Δεκεμβρίου ξέσπασε γενική απεργία στη Μόσχα, που εξελίχτηκε σε ένοπλη εξέγερση, η οποία τελικά πνίγηκε στο αίμα.

Η εργατική επανάσταση άρχισε κατά το τέλος του Φεβρουαρίου του 1917 στην Αγία Πετρούπολη με τεράστιες απεργίες και δυναμικές διαδηλώσεις, που αργότερα εξελίχθηκαν σε οργανωμένο επαναστατικό κίνημα. Ο πρόεδρος της τέταρτης Δούμας Ροντζιάνκο μαζί με την εκτελεστική επιτροπή του σοβιέτ ζήτησαν την παραίτηση του τσάρου Νικολάου Β΄, ο οποίος εγκατέλειψε την εξουσία στις 15 Μαρτίου 1917, χωρίς ο διάδοχός του δούκας Μιχαήλ Αλεξάνδροβιτς, να δεχτεί τις ευθύνες του θρόνου. Έτσι ανατράπηκε οριστικά η μοναρχία στη Ρωσία και μαζί της η φεουδαρχική απολυταρχία. Προσωρινά ανέλαβε πρωθυπουργός ο πρίγκιπας Λβοφ, ο οποίος αντιπροσωπεύοντας τα συμφέροντα της αστικής τάξης διακήρυξε ότι θα συνέχιζε την ένοπλη σύγκρουση με τη Γερμανία μέχρι την τελική νίκη της Ρωσίας στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο και ότι θα εφάρμοζε φιλελεύθερο πολιτικό πρόγραμμα μεταπολεμικά.

Στις 24 Οκτωβρίου ξέσπασε πλέον η μεγάλη επανάσταση. Στις 2 Νοεμβρίου η σοβιετική κυβέρνηση δημοσίευσε τη διακήρυξη των δικαιωμάτων των λαών της Ρωσίας, ενώ η επανάσταση επικράτησε και στη Μόσχα κάτω από την καθοδήγηση του Μπουχάριν και του Σμιρνόφ. Στο μεταξύ στις 16 Ιουλίου 1918 εκτελέστηκε ολόκληρη η αυτοκρατορική οικογένεια, ενώ έκτακτη επιτροπή δημιουργήθηκε για την επιβολή της τάξης που ονομάστηκε Βετσέκα ή Τσεκά και αργότερα Γκεπεού. Οι εύποροι χωρικοί (κουλάκοι) εξεγέρθηκαν, όταν εθνικοποιήθηκαν οι μεταλλευτικές και μεταλλουργικές επιχειρήσεις και ιδρύθηκε το κρατικό μονοπώλιο σταριού. Η εκστρατεία της Κριμαίας που οργάνωσαν οι Άγγλοι και οι Γάλλοι το Δεκέμβριο του 1918 θα αποτύχει πλήρως. Ο εμφύλιος πόλεμος φάνηκε πως είχε λήξει μόλις τον Οκτώβριο του 1920, οπότε η επανάσταση αποδύθηκε στην οικονομική ανασύνταξη και αναδιοργάνωση με σοσιαλιστικές αντιλήψεις¹⁰

2. ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ Πётρ Алексеевич Кропоткин

Ο Πιότρ Αλεξέγιεβιτς Κροπότκιν ανδρώθηκε μέσα σε αυτούς τους αγώνες, στα χρόνια της έντονης δράσης για την κατάργηση της δουλοπαροικίας και την εγκαθίδρυση μιας συνταγματικής κυβέρνησης στην Τσαρική Ρωσία. Ο αριστοκρατικής καταγωγής Πιοτρ Αλεξέγιεβιτς γεννήθηκε στις 27 Νοεμβρίου 1842 (9 Δεκεμβρίου 1842 με το Γρηγοριανό ημερολόγιο) στη Μόσχα. Ήταν γιος του πρίγκιπα του Σμολένσκ, Αλεξέι Πέτροβιτς Κροπότκιν, της δυναστείας των Ρουρκ που ηγεμόνευαν τη Ρωσία πριν τους Ρομανόφ και προοριζόταν για λαμπρή στρατιωτική σταδιοδρομία. Το 1857, σε ηλικία 14 ετών, εντάχθηκε στο επίλεκτο σώμα των *Ακολούθων*, το οποίο προετοίμαζε τα παιδιά της ρωσικής αριστοκρατίας για στρατιωτική καριέρα. Παρέμεινε στην Αγία Πετρούπολη, όπου έδρευε η στρατιωτική αυτή σχολή, έως το 1862, οπότε εντάχθηκε στον τσαρικό τακτικό στρατό. Μόνο που ασφαλώς οι κινήσεις αυτές που υπάκουαν σε οικογενειακές και κοινωνικές πιέσεις δεν ταίριαζαν στην ιδιοσυγκρασία του **“αναρχικού πρίγκιπα”**. Η αποφασιστική του επιλογή δεν επρόκειτο να αργήσει- ναι, στο στρατό για ένα διάστημα τουλάχιστον ακόμα, συγκεκριμένα στο τάγμα των Σιβηρικών Κοζάκων, όχι όμως για αμιγώς στρατιωτικές υπηρεσίες, παρά στον τομέα της διοίκησης και των εξερευνητικών, κατά προτίμηση αποστολών. Από εκεί και οι ακούραστες, επί σειρά ετών, περιπλανήσεις του στην πρόσφατα προσαρτημένη στη Ρωσία αχανή περιοχή που τη διασχίζει ο ποταμός Αμούρ, στην Τρανσβαϊκάλη και ως τα βάθη της Μαντζουρίας.

Το 1867 ο Πιοτρ Αλεξέγιεβιτς εγκαταλείπει τη στρατιωτική σταδιοδρομία, εγγράφεται στο πανεπιστήμιο και συνδέεται με τη Ρωσική Γεωγραφική Εταιρεία. Στη συνέχεια, η “φλογερή” συστράτευσή του (από το 1872 έως το θάνατό του) στο πανευρωπαϊκό

¹⁰ http://el.wikipedia.org/wiki/Ρωσική_Επανάσταση

εργατικό/σοσιαλιστικό/αναρχικό κίνημα. Το 1871 αρνήθηκε τη θέση του γενικού γραμματέα της Ρωσικής Γεωγραφικής Εταιρείας και αφού αποποιήθηκε τον τίτλο του πρίγκιπα, που κατείχε κληρονομικά, αφιέρωσε τη ζωή του στους σκοπούς της “Επαναστατικής Υποθέσεως”. Ελβετία, Γαλλία, Αγγλία, Ρωσία. Το 1872 επισκέφθηκε την Ελβετία κι έγινε μέλος της Διεθνούς Ένωσης Εργατών (IWA), γνωστή και ως Πρώτη Διεθνής. Γρήγορα, όμως, απέρριψε τον σοσιαλισμό της Πρώτης Διεθνούς, όταν γνώρισε τους Ελβετούς ωρολογοποιούς της ορεινής περιοχής του Γιούρα, των οποίων οι εθελοντικές ενώσεις αλληλοϋποστήριξης απέσπασαν τον θαυμασμό του. Κατά την επάνοδό του στη Ρωσία προσχώρησε σε μια επαναστατική ομάδα, τον *Κύκλο του Τσαϊκόφσκι*, που έκανε προπαγάνδα μεταξύ των αγροτών και εργατών στην Αγία Πετρούπολη και τη Μόσχα.

Τον Μάρτιο του 1874 συνελήφθη για ανατρεπτική δράση και κλείστηκε στη φυλακή χωρίς δίκη. Εξαιτίας της αριστοκρατικής καταγωγής του εξασφάλισε μία σειρά από προνόμια, μεταξύ των οποίων, η συνέχιση του επιστημονικού του έργου. Το καλοκαίρι του 1876, λίγο πριν από τη δίκη του, δραπέτευσε με τη βοήθεια των φίλων του, μετά από 12 μήνες στην απομόνωση. Την ίδια νύχτα διασκέδασε με τους συνεργούς φίλους του σε πολυτελές εστιατόριο της Αγίας Πετρούπολης, πιστεύοντας ορθά ότι η αστυνομία δεν θα τον αναζητήσει εκεί. Την επομένη ημέρα επιβιβάστηκε σε πλοίο, με προορισμό την Αγγλία. Στη συνέχεια εγκαταστάθηκε στο Νοσατέλ της Ελβετίας, έγινε μέλος της «Ομοσπονδίας του Γιούρα» (αναρχική ομάδα που είχε αποσπαστεί από την Πρώτη Διεθνή) και ίδρυσε την εφημερίδα «Le Revolte» (ο επαναστάτης). Ο Τσάρος απαίτησε την απέλασή του από την Ελβετία και ο κυνηγημένος Πιότρ επέστρεψε στην Αγγλία, συνεχίζοντας να γράφει βιβλία και να δίνει διαλέξεις για τις ωμότητες εναντίον του λαού της Ρωσίας.

Το 1882 συνελήφθη στη Γαλλία και καταδικάστηκε για τρομοκρατικές ενέργειες σε πενταετή κάθειρξη. Αφού παρέμεινε 3 χρόνια στις φυλακές του Κλερβώ, απελευθερώθηκε μετά από παρέμβαση της επιστημονικής κοινότητας της Γαλλίας και ξαναγύρισε στην Αγγλία, όπου και έζησε μέχρι τον Ιούνιο του 1917, όταν και του δόθηκε η άδεια να επιστρέψει στη Ρωσία. Στα 75 του πλέον ο Κροπότκιν, μετά από εξορία 40 περίπου χρόνων, έγινε δεκτός με ενθουσιασμό από 60.000 Ρώσους και η προσωρινή επαναστατική Κυβέρνηση του Αλεξάντερ Κερένσκι του πρόσφερε τη θέση του Υπουργού Παιδείας, την οποία όμως αρνήθηκε. Παρότι η στάση του απέναντι στους Μπολσεβίκους υπήρξε κριτική – κάτι που καταμαρτυρούν οι επιστολές του προς τον Λένιν – θα επικεντρώσει τη δράση του εναντίον της αντεπανάστασης και των ξένων στρατών που στάλθηκαν στη Ρωσία.¹¹ Σίγουρα δεν ήταν δυνατό να τον ενθουσιάσει μια επανάσταση η οποία εγκαθίδρυσε μια νέα κυβερνητική τάξη, πόσο δε μάλλον όταν αυτή εξελίχθηκε στη δικτατορία ενός πολιτικού κόμματος. Ωστόσο την αντιμετώπιζε με διορατικότητα. Έβλεπε την Επανάσταση σαν ένα “φυσικό ανεξάρτητο από την ανθρώπινη βούληση φαινόμενο όμοιο με τυφώνα”, περίμενε δε να καταλαγιάσει η ορμή της για να αρχίσει η ανοικοδόμηση, μέσω της ελεύθερης συνεργασίας των αγροτικών και των εργατικών ενώσεων.

Πέθανε τέσσερα χρόνια αργότερα [το 1921], στο μικρό αγρόκτημά του στο Ντμίτροβ, λίγο έξω από την Μόσχα, όπου εξακολουθούσε ως την τελευταία στιγμή να γράφει για τα κοινωνικά προβλήματα. Η σοβιετική κυβέρνηση παραχώρησε στους φίλους του το σπίτι όπου γεννήθηκε, στην παλιά αριστοκρατική συνοικία, για αν χρησιμοποιηθεί ως μουσείο με τα βιβλία, τα χειρόγραφα και τα προσωπικά του αντικείμενα, ενώ έδωσε το όνομά του σε έναν από τους κεντρικούς δρόμους της Μόσχας, ως φόρο τιμής για τις υπηρεσίες που πρόσφερε στην επαναστατική Υπόθεση στην Ρωσία.¹²

Έγραψε, κυρίως εξόριστος (όπως και έζησε), τα πολυδιαβασμένα έργα του για τα οποία ποτέ δε δέχτηκε να πάρει ούτε δεκάρα και πάντα επέμενε να τυπώνει σε αυτό-οργανωμένα τυπογραφεία:

11 <http://www.oneman.gr/keimena/diabasma/article1493390.ece>

12 Πέτρος Κροπότκιν Φυλακές και καταπίεση, (Αθήνα, 2002 Ελεύθερος Τύπος), 5-7

Η κατάκτηση του ψωμιού

Αναμνήσεις ενός επαναστάτη

Η μεγάλη γαλλική Επανάσταση

Προς τους νέους

Αγροί, εργοστάσια, εργαστήρια

Αναρχική Ηθική

Αναρχία, η φιλοσοφία της και το ιδανικό της

Ασχολήθηκε με ποικιλία θεμάτων επιστημονικού, ηθικού και κοινωνικού και επαναστατικού περιεχομένου. Ιδιαίτερα πρωτοπόρες μπορούν να χαρακτηριστούν οι ιδέες του για τη γυναικεία χειραφέτηση σε συνδυασμό με την ελευθερία της οικιακής υποδούλωσης μέσω της τεχνολογίας, τις οποίες αναλύει προς το τέλος της *Κατάκτησης του Ψωμιού* καθώς και η θεωρία του για τις φυλακές και το σωφρονισμό ως απάνθρωπα εργοστάσια εκκόλαψης εγκληματιών τα οποία αναλύει στη μπροσούρα *Φυλακές και Καταπίεση*. Τα βιβλία του πάντα γραμμένα για να μπορούν να διαβαστούν από τον εργάτη ή αγρότη, μεταφράστηκαν σε όλες σχεδόν τις γλώσσες και κυκλοφορούσαν συνήθως υπό μορφή μπροσούρας ή βιβλίου τσέπης.

2.1 Ο Κροπότκιν και οι Άλλοι

Ο Πιοτρ Αλεξέγιεβιτς χαρακτηρίζεται από εκατοντάδες ανθρώπους που τον γνώρισαν σε όλες τις στιγμές της ζωής του, ως ο “ευγενέστερος άνθρωπος” που γνώρισαν ποτέ. Ο Oscar Wilde τον χαρακτήρισε ως έναν από τους δύο πραγματικά ευτυχισμένους ανθρώπους που γνώρισε ποτέ. Ο Ρομαίν Ρολάν είπε ότι ο Κροπότκιν βίωνε όσα ο Τολστόι απλώς διακήρυσσε. Στους κόλπους του αναρχικού κινήματος χιλιάδες άνθρωποι τον περιέβαλαν με την πιο βαθιά λατρεία “Notre Pierre” τον αποκαλούσαν οι Γάλλοι εργάτες.¹³

Δεν υπάρχει λόγος να επεκταθεί κανείς περαιτέρω σε αυτό το ζήτημα. Από τους πολυπληθής εγκωμιασμούς μπορεί κανείς να συμπεράνει πως επρόκειτο για έναν άνθρωπο που δύσκολα αντιπαθούσε. Στη συνέχεια θα παραθέσουμε τρία ανεκδοτολογικά περιστατικά το πρώτο χιουμοριστικού χαρακτήρα, τα άλλα δύο διαλευκάνουν περισσότερο τη σχέση του Πιοτρ Αλεξέγιεβιτς με την μετεπανασταστική Ρωσία.

Το πρώτο περιστατικό διηγείται ο ίδιος σε επιστολή του. Το 1896 μετέβη στο Παρίσι για να εκφωνήσει το κείμενό του *Το κράτος και ο Ιστορικός του ρόλος*, καθώς ο διάδοχος του θρόνου έτυχε εκείνη τη μέρα να έρχεται στη Νις, η ομιλία αναβλήθηκε για αποφυγή διαδηλώσεων ... αναμενόταν να μαζέψει χιλιάδες ανθρώπους. Όταν ο Πιοτρ Αλεξέγιεβιτς έφτασε στο λιμάνι του είπαν να επιστρέψει αμέσως γιατί είχε απελαστεί. Ταλαιπωρημένος από το επίπονο για την εύθραυστη υγεία του, ταξίδι, ο Πιοτρ Αλεξέγιεβιτς αντέδρασε περιπαικτικά προς τις γαλλικές αρχές. Συστήθηκε ως «Monsieur Merdes» (ισπανικής καταγωγής όπως τονίζε κάθε φορά που συστηνόταν) . Διάβασε φωναχτά την επιστολή του Bourgeois (του Γάλλου πρωθυπουργού) ότι αν αρνηθεί να επιστρέψει με το άβολο πλωτό σκάφος θα φυλακιστεί και κατάφερε να φέρει τις γαλλικές αρχές σε τόσο δύσκολη θέση και αμηχανία με τον προκλητικό του εμπαιγμό και την αφοβία του στις απειλές εγκλεισμού (μαθημένα τα βουνά απ' τα χιόνια) ώστε τελικά τον άφησαν να φύγει με το βραδινό πλοίο όπως ο ίδιος προτιμούσε.¹⁴

Ένας κρατικός υπάλληλος ονόματι Βλαντιμίρ Μπρούεβιτς, κάποιο από τα χέρια του Λένιν, αναφέρει σε γράμματα του στον Βλαντιμίρ Ίλιτς, λεπτομέρειες για τη υγεία του και τις δύσκολες

13 Πέτρος Κροπότκιν *Φυλακές και καταπίεση*, (Αθίνα, 2002 Ελεύθερος Τύπος), 15

14 <http://www.marxists.org/reference/archive/kropotkin-peter/1896/state/#notes>

συνθήκες υπό τις οποίες διαβιούσε στην Ρωσία μετά το 17 παροτρύνοντας να γίνουν γρήγορα καλύτερεύσεις για τον σημαντικό διανοητή. Περιγράφει ακόμα μια συνάντηση του Λένιν και Κροπότκιν όπου ο πρώτος ρωτάει ειλικρινά και με σεβασμό τη γνώμη του γηραιού επαναστάτη για τα ζητήματα του Κράτους των Μπολσεβίκων, ο οποίος ξεκινά να τον επικρίνει για τη μεταχείριση των αντιφρονούντων και να του υποδεικνύει να ενισχύσει και όχι να καταστείλει τις ελεύθερες ομοσπονδίες που φυτοζωούν, δίνοντας του παραδείγματα για αντίστοιχες μειοψηφικές πρωτοπορίες στην Ευρώπη. Ο Λένιν τον αντιμετωπίζει με διακριτική ευγένεια όπως θα αντιμετωπίζαμε τον παππού μας που ξεκινά να μας πει για 100η φορά πόση φτώχεια έζησε η γενιά του 40.

Μία άλλη ματιά για την κατάσταση του Πιοτρ Αλεξέγιεβιτς στη Ρωσία δίνει στο κείμενο «Θάνατος και κηδεία του Πέτρου Κροπότκιν» (Κεφ. 26), η Έμμα Γκόλντμαν από το βιβλίο της «Η ψυχρολουσία μου στη Ρωσία» (1925). Η μαχητική φεμινίστρια περιγράφει την κηδεία και τις τελευταίες ημέρες του Κροπότκιν

“Όταν έφτασα Μόσχα τον Ιανουάριο του 1921, έμαθα ότι ο Πέτρος Κροπότκιν είχε χτυπηθεί από πνευμονία. Αμέσως προσφέρθηκα να κάνω χρέη νοσοκόμας, αλλά μια ήταν ήδη παρούσα και το εξοχικό σπίτι του Κροπότκιν ήταν πολύ μικρό για να φιλοξενήσει επιπλέον επισκέπτες. Συμφωνήθηκε ότι ο Σάσα Κροπότκιν που ήταν τότε στη Μόσχα, θα πρέπει να πάει στο Ντμιτρόφ για να μάθει αν ήμουν χρειαζόμενη.”

Περιγράφει στη συνέχεια, τις συνθήκες έντονης στέρησης τροφής, φωτός και επιστημονικού υλικού υπό οποίες ζούσε ο Κροπότκιν χωρίς ποτέ να παραπονεθεί. Πιο πολύ τον ενοχλούσε η έλλειψη πληροφόρησης και η εξολόθρευση των αντιφρονούντων.

“Ο Κροπότκιν, στο σπίτι του οποίου στο παρελθόν είχε συγκεντρωθεί, από όλη τη γη, ότι καλύτερο στη σκέψη και στις ιδέες, τώρα αναγκάστηκε να ζήσει τη ζωή ενός ερημίτη. Μόνοι επισκέπτες του ήταν αγρότες και οι εργάτες του χωριού και ορισμένα μέλη της διανοήσης, που επιθυμία τους ήταν να έρχονται σ’ αυτόν με τα προβλήματα και τις ατυχίες τους. Διατηρούσε πάντα επαφή με τον κόσμο μέσα από πολυάριθμες δημοσιεύσεις, αλλά στο Ντμιτρόφ δεν είχε καμία πρόσβαση σε πηγές. Μόνο κανάλια πληροφόρησής του ήταν τα δύο κυβερνητικά φύλλα, Πράβντα και Ισθέστια. Ήταν επίσης πολύ μειονεκτική η θέση του για τη συγγραφή του έργου του σχετικά με τις “νέες ηθικές” ενώ ζούσε στο χωριό. Ήταν διανοητικά πεινασμένος, πράγμα που σ’ αυτόν ήταν χειρότερο από ότι το βασανιστήριο του φυσικού υποσιτισμού.”

Όταν υπέκυψε στην πνευμονία, οι φίλοι και οι σύντροφοί του Κροπότκιν αποφάσισαν ότι οι αναρχικές οργανώσεις πρέπει να έχουν αποκλειστικό έλεγχο της κηδείας, και μια «Επιτροπή Κηδείας Πέτρου Κροπότκιν» ιδρύθηκε στη Μόσχα, αποτελούμενη από εκπροσώπους των διαφόρων ομάδων Αναρχικών. Τύπωσαν πορκυρήξεις και προσπάθησαν να πείσουν τους Μπολσεβίκους να αφήσουν ελεύθερους τους φυλακισμένους αναρχικούς για να συμμετέχουν στην κηδεία. Τελικά μετά από πολλούς ελιγμούς αποφυλακίστηκε μόνο ένας άνθρωπος. Πρόκειται για την τελευταία φορά που επετράπη η θέα αναρχικών στην Κομμουνιστική Ρωσία. “Η κηδεία ήταν το πιο εντυπωσιακό θέαμα. Ήταν μια μοναδική επίδειξη που ποτέ δεν είδε κανείς σε οποιαδήποτε άλλη χώρα. Μακρές γραμμές μελών των αναρχικών οργανώσεων, εργατικών συνδικάτων, επιστημονικών και λογοτεχνικών ομάδων και φοιτητικών συλλόγων πορεύτηκαν για πάνω από δύο ώρες από το «Ναό των Εργατών» στον τόπο ταφής, επτά βέρστια (σχεδόν πέντε μίλια) απόσταση. Η πομπή είχε επικεφαλής της φοιτητές και παιδιά που μετέφεραν στεφάνια σταλμένα από διάφορες οργανώσεις. Αναρχικές παντιέρες μαύρες και κόκκινες, σοσιαλιστικά εμβλήματα έπλεαν πάνω από το πλήθος. Η πολλών μυλίων πομπή ήταν εξ ολοκλήρου μοιρασμένη στη φροντίδα των επίσημα εντεταλμένων της περιφρούρησης. Τέλεια τάξη κρατήθηκε από τον ίδιο το πλήθος αυθόρμητα διατεταγμένο σε αρκετές σειρές, ενώ οι μαθητές και οι εργαζόμενοι οργάνωσαν μια ζωντανή αλυσίδα και στις δύο πλευρές των διαδηλωτών. Περνώντας το Μουσείο

Τολστόι η νεκρική πομπή σταμάτησε, και οι σημαίες χαμήλωσαν τιμώντας άλλο ένα μεγάλο τέκνο της Ρωσίας”.¹⁵

3. Η Μεθοδολογία στον Κροπότκιν

Τέλος θα παρουσιαστεί ο βασικός άξονας της μεθοδολογίας του Κροπότκιν όπως την βλέπει ο ίδιος με επίλογο ένα μικρό σχόλιο, επί και υποστηρικτικό τούτου, από τον γράφοντα. **Η γνώμη του Κροπότκιν για την μεθοδολογία του παρόλα αυτά διαφέρει πολύ από το επιχείρημα που παρατίθεται από τον υποφαινόμενο.**

Ο Πιοτρ Αλεξέγιεβιτς έγινε παγκοσμίως γνωστός μάλλον ως αναρχικός επαναστάτης ο οποίος εισήγαγε στον αναρχισμό την επιστημονική μέθοδο, παρά ως επιστήμονας ή Ρώσος Επαναστάτης. Στην πραγματικότητα υπήρξε ένας επιστήμονας σε δύο εντελώς άσχετους μεταξύ τους τομείς: την Γεωγραφία και την επαναστατική κοινωνική Ηθική. Ήταν ο πρώτος που έθεσε τις επιστημονικές βάσεις των αρχών του αναρχισμού, αντιτιθέμενος σε κάθε μορφής εξουσία και υποστηρίζοντας την πλήρη κοινωνική αναδιοργάνωση, επί της βάσης της ελεύθερης συνεργασίας ανεξάρτητων ενώσεων. Ο Πιοτρ Αλεξέγιεβιτς δεν δεχόταν να τον αποκαλούν “αναρχικό φιλόσοφο” διότι όπως έλεγε, δεν είχε μάθει τον αναρχισμό από τη φιλοσοφία αλλά από τους ανθρώπους. Επίσης διαφωνούσε με την άποψη ότι ο αναρχισμός ήταν απλώς μια φιλοσοφία και όχι ένα πρόγραμμα δράσης ένα κίνημα ριζωμένο στην πάλη των μαζών. Η λέξη “φιλόσοφος” ηχούσε στ’ αυτιά του τόσο μακρινή τόσο “αξιοπρεπής” τόσο “ειρηνική”. Μύριζε “διανοουμενίλα”¹⁶

Παρόλα αυτά είναι σαφές ότι για τον ίδιο, η αφετηρία του είναι η επιστημονική σκέψη της εποχής του, φροντίζει όμως να την αντιδιαστείλει με τα αντίπαλα μεθοδολογικά εργαλεία «κλειστότερου τύπου» όπως το μαρξιστικό.

Αναφέρει στην Κατάκτηση του Ψωμιού:

“Είτε μας αρέσει είτε όχι, αυτό εννοούν οι άνθρωποι όταν μιλούν για επανάσταση. Μόλις θα έχουν σαρώσει την Κυβέρνηση, θα επιδιώξουν πρώτα απ’ όλα να εξασφαλίσουν για τους εαυτούς τους ευπρεπείς κατοικίες και φαγητό και ρούχα σε επάρκεια-ελεύθερα από καπιταλιστικό αντίτιμο. Και ο λαός θα έχει δίκιο. Οι μέθοδοι του λαού θα είναι πολύ περισσότερο σύμφωνες με την «επιστήμη» παρά αυτές των οικονομολόγων που κάνουν τόσους πολλούς διαχωρισμούς μεταξύ μέσων παραγωγής και αντικειμένων κατανάλωσης. Ο λαός θα καταλάβει ότι αυτό ακριβώς είναι το σημείο από το οποίο πρέπει να ξεκινήσει η Επανάσταση· και θα θέσει τα θεμέλια της μόνης οικονομικής επιστήμης που μπορεί να φέρει τον τίτλο της επιστήμης και την οποία θα μπορούσαμε να περιγράψουμε ως «Μελέτη των Αναγκών της Ανθρωπότητας και των Οικονομικών Μέσων για την ικανοποίησή τους.»

και παρακάτω:

«Βλέποντας την κοινωνία και την πολιτική της οργάνωση από μια διαφορετική οπτική γωνία από αυτήν των εξουσιαστικών σχολών -μια και ξεκινάμε από το ελεύθερο άτομο για να πάμε σε μια ελεύθερη κοινωνία, αντί να ξεκινάμε από το κράτος για να κατεβούμε στο άτομο-ακολουθούμε την ίδια μέθοδο στα οικονομικά θέματα. Μελετάμε τις ανάγκες των ατόμων και τα μέσα για την ικανοποίησή τους, προτού συζητήσουμε για την παραγωγή, τη συναλλαγή, τη φορολογία, την κυβέρνηση κ.τ.λ.

Εκ πρώτης όψεως, η διαφορά μπορεί να φαίνεται ασήμαντη αλλά στην πραγματικότητα ανατρέπει όλες τις έννοιες της επίσημης οικονομικής πολιτικής.

15 <http://roides.wordpress.com/2012/11/10/10nov12/>

16 Πέτρος Κροπότκιν Φυλακές και καταπίεση, (Αθήνα, 2002 Ελεύθερος Τύπος), 10-15

Θα μπορούσε κάποιος να πει ότι είναι λογικό: προτού ικανοποιηθούν οι ανάγκες πρέπει να δημιουργήσουμε τα αναγκαία γι' αυτή την ικανοποίηση· πρέπει να παραγάγεις προτού καταναλώσεις. Αλλά, προτού παραγάγουμε κάτι, δεν πρέπει να νιώσουμε την ανάγκη γι αυτό; Δεν είναι η ανάγκη που οδήγησε τον άνθρωπο να κυνηγήσει, να θρέψει κοπάδια, να καλλιεργήσει τη γη, να φτιάξει εργαλεία, και αργότερα να εφεύρει μηχανές; Δεν είναι η μελέτη των αναγκών που θα 'πρεπε να καθοδηγεί την παραγωγή; Θα ήταν λοιπόν τουλάχιστον εξίσου λογικό να αρχίσουμε εξετάζοντας τις ανάγκες και κατόπιν να μελετήσουμε τα μέσα παραγωγής που χρειαζόμαστε για να τις ικανοποιήσουμε.»

Στο *Σύγχρονη Επιστήμη και Αναρχισμός*, ένα κείμενο που συντάχθηκε το 1903, 20 χρόνια πριν την *διαψευσιμότητα* και τον «υποθετικό χαρακτήρα κάθε επιστημονικής αλήθειας η οποία ισχύει μέχρι αποδείξεως τουναντίον» και τις δηλώσεις περί μαύρων κύκνων σε συνέδρια από τον Καρλ Πόππερ, βλέπουμε τον Πιοτρ Αλεξέγιεβιτς να αναφέρει (οι επισημάνσεις δικές μου):

[Αντιφατικά με τις προηγούμενες δηλώσεις του:]

«Διαρκώς λησμονούν ότι κάθε φυσικός νόμος έχει έναν υποθετικό χαρακτήρα. Στην πραγματικότητα κάθε φυσικός νόμος σημαίνει πάντοτε το εξής: “εάν επικρατούν στη φύση ορισμένες συνθήκες, θα συμβούν ορισμένα πράγματα”.[...] Σε κάθε περίπτωση υπάρχει ένα “εάν” μια υπόθεση» .Τονίζει στη συνέχεια την υποθετική φύση της επιστήμης, πρόκειται για μια μερικώς σχετικιστική και ιδιαίτερα προχωρημένη για την εποχή του επιστημολογική σκέψη. Η πολιτική δε οικονομία όπως είδαμε και από τα παραπάνω αποσπάσματα, για αυτόν θα πρέπει να καταστεί, μακράν από φορέας αναντίρρητων αληθειών προγραμματικών δηλώσεων για τα ανθρώπινα πράγματα, μια φυσιολογία της κοινωνίας, μια σωρεία υποθέσεων πάνω στη βελτίωση των συνθηκών της κοινωνικής ζωής της ανθρωπότητας.

«Ο αναρχισμός είναι μια κοσμοθεωρία που βασίζεται σε μια σφαιρική εξήγηση όλων των φαινομένων και αγκαλιάζει ολόκληρη τη φύση – δηλαδή συμπεριλαμβάνει την ζωή των ανθρώπινων κοινωνιών και τα οικονομικά, πολιτικά και ηθικά τους προβλήματα. Σκοπός του είναι η δημιουργία μιας συνθετικής φιλοσοφίας , που να περιέχει σε μια γενική διατύπωση, την κατανόηση όλων των φαινομένων και , κατά συνέπεια , την ζωή των ανθρώπινων κοινωνιών.»

[...]

«Το αν είναι ορθά τα συμπεράσματα ή όχι του αναρχισμού αυτό θα το δείξουν η επιστημονική κριτική των θεμελιωδών αρχών του **και η πρακτική ζωή του μέλλοντος.**[...] Ως εκ τούτου, **μπορούν να επισημανθούν ευκολότερα τα λάθη στα οποία πιθανώς να έχει υποπέσει** ο αναρχισμός κατά τις έρευνες του, αλλά και να επαληθευτούν τα συμπεράσματά του.» Δεν πρόκειται μόνο για την επιστήμη ως εργαλείο χειρισμού της πραγματικότητας, τα μέσα ποικίλουν για τον Πιοτρ Αλεξέγιεβιτς, βλέπουμε να τονίζει επίσης την ανάγκη συνεχούς ελέγχου οποιονδήποτε συμπερασμάτων , και κυρίως των δικών του. Πολλές φορές θα τονίσει σε όλο το έργο του ότι ακόμη και οι λεπτομερέστατες μετεπαναστατικές διαχειριστικές προτάσεις του περί εργοστασίων, φυλακών και μέλλουσας Κομμούνας δεν αποτελούν τίποτα πέρα από προτάσεις και πως ,ανάλογα τους καιρούς και ανάλογα τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους οι άνθρωποι θα κατασκευάσουν την δική τους μετεπαναστατική κοινωνία ίσως πολύ διαφορετική από αυτό που ο ίδιος θα φανταζόταν ή έπραττε **«Είναι αδύνατον να νομοθετούμε για το μέλλον»** αναφέρει στο ίδιο κείμενο. **«Δεν αντιλαμβανόμαστε την κοινωνική ζωή ως κάτι ολοκληρωμένο και άκαμπτο, αλλά ως κάτι που πάντοτε προσπαθεί να ανακαλύψει νέες μορφές και που πάντοτε τις αλλάζει σύμφωνα με τις ανάγκες της συγκεκριμένης εποχής»** αναφέρει στη συνέχεια.

«Οι αναρχικοί οραματίζονται μια κοινωνία στην οποία το σύνολο των αμοιβαίων σχέσεων των μελών της[..]θα ρυθμίζονται[...] από αμοιβαίες συμφωνίες ανάμεσα στα μέλη της κοινωνίας και από ένα σύνολο κοινωνικών εθίμων και συνηθειών που δεν απολιθώνονται από τον νόμο, την

καθημερινότητα και τις προλήψεις, **αλλά αναπτύσσονται διαρκώς και αναπροσαρμόζονται σύμφωνα με τις ολοένα αυξανόμενες απαιτήσεις μια ελεύθερης ζωής που ωθείται από την πρόοδο της επιστήμης, τις εφευρέσεις και την σταθερή ανάπτυξη ανώτερων ιδανικών**» βλέπουμε τις συνιστώσες που συνδιαμορφώνουν την κροποτκινική σκέψη: η επιστήμη αλλά και η ηθική(τα ιδανικά).

«Ο αναρχισμός αποτελεί μια **απόπειρα** εφαρμογής των γενικεύσεων που αποκτήθηκαν με την βοήθεια της φυσικο-επιστημονικής μεθόδου της επαγωγής, στην μελέτη των ανθρώπινων θεσμών, και μια **απόπειρα** πρόβλεψης των μελλοντικών βημάτων της Ανθρωπότητας[...] » Η επιλογή της συγκεκριμένης λέξης δεν φαίνεται τυχαία ,είναι γενικά μια λέξη που αφαιρεί **πολύ** από την πυγμή ενός επιχειρήματος(ένα ρητορικό feu par θα λέγαμε) και δεν νομίζω πως την έβαλε εκεί από μετριοφροσύνη. Θα μπορούσε να ειπωθεί πως αποτελεί ένδειξη του σχετικισμού στη σκέψη του. Όπως και τα παρακάτω:

«Βεβαίως η επεξεργασία μιας ολοκληρωμένης σφαιρικής κοσμοθεωρίας **μόλις** που έχει αρχίσει από την άποψη του κοινωνιολογικού της μέρους- εκείνου δηλαδή που αναφέρεται στην ζωή και την εξέλιξη των κοινωνιών. **Ωστόσο το ελάχιστο έργο που έχει συντελεστεί έχει σημαδιακό , αν και συχνά όχι εντελώς συνειδητό χαρακτήρα**»

«Ο αναρχισμός[...] δεν έχει φυσικά αναπτυχθεί μέσα από την επιστήμη ή κάποια φιλοσοφική σχολή. Οι κοινωνικές επιστήμες απέχουν πολύ ακόμη από την εποχή που θα είναι τόσο ακριβείς όσο η φυσική και η χημεία[...] Άλλωστε, δεν θα πρέπει να λησμονούμε ότι και οι επιστήμονες δεν είναι παρά άνθρωπινα όντα και ότι οι περισσότεροι εξ αυτών είτε ανήκουν εκ καταγωγής στις ιδιοκτητικές τάξεις και είναι διαποτισμένοι με τις προκαταλήψεις της τάξης τους, είτε στην πραγματικότητα υπηρετούν την κυβέρνηση. Επομένως, ο αναρχισμός δε προέρχεται ούτε από τα πανεπιστήμια. Όπως ο σοσιαλισμός εν γένει, αλλά κι όλα τα άλλα κοινωνικά τμήματα, έτσι κι ο αναρχισμός γεννήθηκε μέσα στους κόλπους του λαού[...]»

Πολλά λάθη, αντιφάσεις και ανακρίβειες μπορεί να καταλογίσει κανείς στο Πιοτρ Αλεξέγιεβιτς όμως θαρρώ πως αυτό δεν ακυρώνει τη σκέψη του άσχετα με το αν εφαρμόζεται στην ολότητά της ή όχι. Χωρίς ο ίδιος να έχει συνείδηση αυτού. Δηλαδή, ο Πιοτρ Αλεξέγιεβιτς βλέπει και θέλει τον εαυτό του «επιστημονικότερο» από όσων είναι στην πραγματικότητα. Μπορούμε όμως να διακρίνουμε ψήγματα σχετικισμού στη σκέψη του. Όταν λέμε “σχετικισμός” δεν εννοούμε «την ολοκληρωμένη φιλοσοφική βαλίτσα με όλα της τα χρειαζόμενα» (δηλαδή «Σχετικισμός») και ο ίδιος δεν αποκάλεσε ποτέ τον εαυτό του έτσι. Ψήγματα όμως σχετικιστικής επιστημολογίας διατρέχουν τη σκέψη του.

Μπορεί κανείς να πει πολλά για την ιδιότυπη μεθοδολογία του η οποία είναι πιθανώς πιο περίπλοκη από όσο ο ίδιος αντιλαμβάνεται. Συνδυάζει το παραλογικό συναίσθημα και την ανάγκη πειθούς (ας μην ξεχνάμε τον Κροπότκιν προπαγανδιστή που γυρνά την Ευρώπη με τις μπροσούρες του) με την επιστημονικού τύπου αντικειμενικότητα αλλά όχι σε σημείο υστερίας. Δεν έχει πρόβλημα να παραποιήσει ή να παραβλέψει. Θα μπορούσε κανείς αναχρονιστικά να τον θεωρήσει μια πειραματική, πάνω σε μια μέθοδο επιστημολογικού αναρχισμού όπως τον περιέγραψε ο Feyerabend. Ο επιστημολογικός αναρχισμός του Feyerabend μπορεί συχνά να εκπλήξει τον αναγνώστη (μεταξύ άλλων, και για αυτό, το γεγονός) που μέσα στην όλη μεθοδολογική «ανοιχτομυαλιά» του, δεν κάνει ποτέ το άλμα προς τον πολιτικό αναρχισμό και μάλιστα τον καταδικάζει ως ανοησία. Η αναρχική επιστημολογία, της λογικής του «όλες οι καλές θεωρίες χωράνε, ας αφήσουμε και το μεταφυσικό και τον μη τελείως αποδεδειγμένο θεώρημα και το παραλογικό και το αντι-εμπειρικό θεώρημα γιατί ποτέ δεν ξέρεις και ίσως μας χρησιμεύσουν» , καταδεικνύουν την επιτακτική ανάγκη της κοινωνίας μας σε γνωστικό επίπεδο για περισσότερη ελευθερία ιδεών και πλουραλισμό στον επιστημονικό χώρο. Γιατί λοιπόν όχι στον βιωτικό-ηθικό; Ο Feyerabend δε θεώρησε ότι η επιστημονική «ζωή» θα πρέπει να ταυτιστεί

με την κοινωνικοπολιτική επεκτείνοντας τον επιστημονικό αναρχισμό σε πολιτικό. Αντίστροφα θα μπορούσαμε να οδηγηθούμε στα εξής: Παρότι ο Πιοτρ Αλεξέγιεβιτς δεν είναι σε θέση να το γνωρίζει στην πράξη, όπως προσπάθησε να καταδειχθεί από τα παραπάνω, εφαρμόζει αυτή τη μέθοδο. Εξαιτίας δηλαδή του αναρχικού τρόπου σκέψης του οδηγείται σε τέτοιες μεθόδους. Θα μπορούσε να ειπωθεί πως ο λόγος που τα κείμενά του σε πείθουν ενώ δεν συμφωνείς πλήρως μαζί του έχει να κάνει με αυτή την μέθοδο η οποία προσιδιάζει κατά πολύ το ρεαλιστικό τρόπο σκέψης των περισσότερων ανθρώπων. Οι άνθρωποι ούτε ήταν ούτε θα μπορούσαν ποτέ να γίνουν αποδεδειγμένοι του υποκειμενισμού και συναισθηματισμού τους. Ο ίδιος άνθρωπος που προσπαθεί βασανιστικά για τον αναγνώστη να υπολογίσει πόσα- μέτρα- γούνες- μπορούν- να- κατασκευαστούν- όταν- πια- η- μετεπαναστατική- κομμούνα- θα- μπορεί- να- περάσει- στα- είδη- πολυτελείας- για- 300- κυρίες- οι- οποίες- εργάζονται- στην- Υπόθεση και πόσα- λίτρα- γάλα- θα- χρειαστούν- μια- οικογένεια- με- 3- παιδιά- που- ήθελαν- να- έχουν- και- ένα- έξτρα- μπουκάλι- για- να- κεράσουν- το- γείτονα- 3- μέρες- μετά- την- δημιουργία- της- Κομμούνας, είναι ο ίδιος άνθρωπος που συλλέγει ακούραστα ανεκδοτολογικές ιστορίες καλοσύνης ανά τον κόσμο. Ο τρόπος σκέψης του είναι ακριβώς αυτό που προσπαθεί και δηλώνει ο ίδιος: **σφαιρικός**, περιλαμβάνει στο σφάλμα, την παραποίηση, την αντικειμενικότητα και το συναίσθημα, και πολυπόικλος, όπως η Κοινωνία και όπως ο τρόπος που σκέφτονται και πράττουν οι άνθρωποι. Αγκαλιάζει μεθόδους όλων των φασμάτων. Ίσως μια ενδιαφέρουσα μεθοδολογική αρχή για να μιλήσει κανείς για τα ανθρώπινα.